

Stenografični zapisnik

tretje seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 6. oktobra 1903.

Stenographischer Bericht

der dritten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 6. Oktober 1903.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela.
Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik eksce-
lencia baron Viktor Hein in c. kr. okrajni glavar
Viljem Haas. — Vsi člani razun: Knezoškof
Anton Bonaventura Jeglič, Jožef Anton grof
Barbo, dr. Janko Brejc, dr. Ignacij Zitnik
— Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Anweisende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Eder
von Detela. — Regierungsvertreter: R. k. Landes-
präsident Excellenz Viktor Freiherr von Hein und k. k.
Bezirkshauptmann Wilhelm Haas. — Sämtliche Mit-
glieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton
Bonaventura Jeglič, Josef Anton Graf Barbo,
Dr. Janko Brejc, Dr. Ignacij Zitnik. — Schriftführer:
Landchaftssecretär Josef Pfeifer.

Dnevni red:

Tagesordnung:

1. Branje zapisnika 2. deželno-zborske seje dne 2. okt. 1903.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Dopolnilna volitev 3 članov in 2 namestnikov v pridob-
ninsko deželno komisijo in nadomestna volitev enega člana
in njegovega namestnika v prizivno komisijo za osebno
dohodnino.
4. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora gledé zopetne pred-
ložitve v zadnjem zasedanju predloženih prilog.
5. Poročilo o delovanji deželnega odbora za dobo od 1. oktob-
ra 1901 do konca septembra 1902.
6. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-
laga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega
zaklada za l. 1901.
7. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga
računski sklep normalno-šolskega zaklada za leto 1901.
8. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-
laga računski sklep deželno-kulturnega zaklada za l. 1901
in proračun za leto 1903.
9. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-
laga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za
leto 1901 in proračun za leto 1903.
10. Priloga 5. Proračun učiteljskega pokojninskega zaklada
za leto 1903.
11. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-
laga računski sklep zaklada prisilne delavnice za l. 1901
in proračun za l. 1903.

1. Ležnja des Protokollcs der 2. Landtags-sitzung v. 2. Oktober 1903.
2. Mitteilungen des Landtags-präsidentiums.
3. Ergänzungswahl von 3 Mitgliedern und 2 Mitglieder-stell-
vertretern in die Erwerbsteuer-Landeskommission und die Ersatzwahl
eines Mitgliedes und dessen Stellvertreters in die Personal-
Einkommensteuer-Berufungskommission.
4. Beilage 18. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Wieder-
vorlage der in der letzten Session eingebrachten Landtags-vorlagen.
5. Rechenschaftsbericht des Landesauschusses für die Zeit vom 1. Oktober
1901 bis Ende September 1902.
6. Beilage 1. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des
Rechnungsabschlusses des krainischen Lehrerpensionsfondcs für
das Jahr 1901.
7. Beilage 2. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rech-
nungsabschluß des Normalchulfondcs für das Jahr 1901 vor-
gelegt wird.
8. Beilage 3. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungs-
abschluß des Landeskulturfondcs für das Jahr 1901 vorgelegt wird.
9. Beilage 4. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungs-
abschluß des Landesanzlehensfondcs für das Jahr 1901 und der
Voranschlag für das Jahr 1903 vorgelegt wird.
10. Beilage 5. Voranschlag des Lehrerpensionsfondcs f. d. Jahr 1903.
11. Beilage 6. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungs-
abschluß des Zwangsarbeitshausfondcs für das Jahr 1901 und
das Präliminare für das Jahr 1903 vorgelegt wird.

12. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1901 in proračuni za leto 1903.
13. Priloga 8. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1903.
14. Priloga 9. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagata računski sklepi kmetijske šole na Grmu o šoli in o gospodarstvu za l. 1901 z imovinskima razkazoma ter z razkazom o uspehih gospodarskih panog.
15. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagata proračuna kranjske kmetijske šole na Grmu za leto 1903.
16. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve višjih nego 20% doklad za cestne namene.
17. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži načrt zakona o zvišanji potrebsčine za uravnavo Mirne.
18. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdeniškega zaklada za leto 1901 in razkazi imovine teh zakladov koncem l. 1901.
19. Priloga 14. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep gledališkega zaklada za l. 1901.
20. Priloga 15. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlože proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdeniškega zaklada za leto 1903.
21. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za l. 1901 in proračun za l. 1903.
22. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za l. 1901 in razkaz imovine tega zaklada koncem l. 1901.
23. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži proračun deželnega zaklada za l. 1903.
24. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora gledé zakupa užitnine od strani dežele.
25. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi deželnega prispevka za vodovod v Zagorji na Savi.
26. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora s proračunom gledališkega zaklada za leto 1903.
27. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora o razširjalni zgradbi domobranske vojašnice
28. Priloga 24. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep muzejskega zaklada za leto 1901.
29. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži proračun muzejskega zaklada za leto 1903.
30. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep deželnega zaklada za leto 1901.
12. Beilage 7. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der Stiftungsfonde für das Jahr 1901 und die Voranschläge für das Jahr 1903 vorgelegt werden.
13. Beilage 8. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Normalschulfonds-Voranschlages für das Jahr 1903.
14. Beilage 9. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden über die Schule und den Wirtschaftsbetrieb für das Jahr 1901 samt den Vermögensausweisen und dem Erfolgsausweise über die Wirtschaftszweige vorgelegt werden.
15. Beilage 10. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1903 vorgelegt werden.
16. Beilage 11. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung von mehr als 20%igen Umlagen für Straßenzwecke.
17. Beilage 12. Bericht des Landesauschusses, womit ein Gesetzentwurf betreffend die Erhöhung des Erfordernisses für die Regulierung des Neuringbades vorgelegt wird.
18. Beilage 13. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Kranken-, Irren-, Gebärhäus- und Findelfondes für das Jahr 1901 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonde mit Ende 1901 vorgelegt werden.
19. Beilage 14. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Theaterfondes für das Jahr 1901 vorgelegt wird.
20. Beilage 15. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Kranken-, Irren-, Gebärhäus- und Findelhausefondes für das Jahr 1903 vorgelegt werden.
21. Beilage 16. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Pensionsfondes der Landesbediensteten für das Jahr 1901 und der Voranschlag für das Jahr 1903 vorgelegt wird.
22. Beilage 17. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Garantiefondes der Unterfrainerbahnen für das Jahr 1901 und die Nachweisung des gesamten Vermögens dieses Fondes mit Ende 1901 vorgelegt wird.
23. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses mit Vorlage des Voranschlages des Landesfondes für das Jahr 1903.
24. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Pachtung der Verzehrungssteuer seitens des Landes.
25. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung eines Landesbeitrages für die Wasserleitung in Sagor a/b Save.
26. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses mit dem Voranschlage des Theaterfondes für das Jahr 1903.
27. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, betreffend den Erweiterungsban der Landwehrtafelne.
28. Beilage 24. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Museumfondes für das Jahr 1901 vorgelegt wird.
29. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Museumfondes für das Jahr 1903 vorgelegt wird.
30. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses mit Vorlage des Rechnungsabchlusses des Landesfondes für das Jahr 1901.

Zacetek seje ob 10 uri 45 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 45 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika 2. deželno-zborske seje dné 2. oktobra 1903.

1. Lesung des Protokolls der 2. Landtagsitzung vom 2. Oktober 1903.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik 2. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der 2. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidenten.

Deželni glavar:

Danes so bile meni izročene sledeče peticije, in sicer se izročajo finančnemu odseku:

Za meščanske šole izprašani učitelji in učiteljice na 8razrednih ljudskih šolah prosijo za osebne doklade.

Osana Marija, učiteljska vdova v Svibnjem, prosi za daljno miloščino.

Kobal Franc, vratar in sluga v deželnem muzeju, prosi za zvišanje plače in uradno obleko.

Dolenec Rihard, vodja kmetijske šole na Grmu, prosi za vštevanje petletnic v znesku 800 kron v pokojnino.

Witschl Karoline, Bauratswitwe in Silberau, bittet um Erhöhung ihrer Pension.

Gospod poslanec dr. Tavčar izroča prošnjo županstva v Krškem za podporo za preložitev občinske ceste v Senušah.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Šusteršič izroča prošnjo Mihe Podbevšek, hišnika in šolskega sluga na Grmski šoli, za podporo vsled bolezni.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča sledeči prošnji: Dr. Vinko Gregorič, primarij v deželni bolnici, prosi za zvišanje osebne doklade.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vrančič Ivana, učiteljska sirota v Ljubljani, prosi za podaljšanje in zvišanje miloščine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Tavčar izroča sledeči prošnji:

Upravništvo občinske bolnice v Krškem prosi izplačila oskrbnih stroškov za revne kranjske deželane za dobo od 1. decembra 1899 do 1. julija 1901. v znesku 9442 K 80 h.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo v Krškem prosi, da se podjetniki za prevažanje ljudi iz postaje Videm v Krško oprosté mostnine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Jaklič izroča prošnjo županstva v Strugah, da se odpravijo deželne in druge naklade na pridobnino krošnarjev.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Izročena mi je bila še sledeča peticija:

Županstva sv. Jošt, Trata in Horjul prosijo, da se zgradi nova okrajna cesta med temi tremi občinami.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Naznanjam, da sta gospoda posl. grof Barbo in dr. Žitnik opravičila odsotnost od današnje seje, ker sta bolna.

Izročen je bil meni sledeči samostalni predlog gospoda poslanca dr. vit. Schoepppla in družnikov. Prosim gospoda zapisnikarja, da ga izvoli prečitati.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

Selbständiger Antrag

des Abgeordneten Dr. von Schöppel und Genossen, betreffend Begünstigungen für Gebäude mit Arbeiterwohnungen hinsichtlich der autonomen Zuschläge zur staatlichen Gebäudesteuer.

Mit dem Reichsgesetze vom 8. Juli 1902., R. G. Bl. Nr. 144, wurden für zu erbauende Gebäude mit gefunden und billigen Arbeiterwohnungen mehrfache Begünstigungen und insbesondere auch die Befreiung von der staatlichen Gebäudesteuer für die Dauer von 24 Jahren zugestanden. Die Begünstigungen dieses Gesetzes können jedoch nur in jenen Königreichen und Ländern wirksam werden, in welchen diesen Neubauten im Wege der Landesgesetzgebung auch die gänzliche Befreiung von den Landesumlagen, sowie eine Ermäßigung der Gemeindezuschläge zur Gebäudesteuer bis mindestens 50 Prozent für die ganze Dauer der Befreiung von der staatlichen Steuer gewährt wird.

Um dies nun zu ermöglichen und die Wohltaten des Reichsgesetzes vom 8. Juli 1902, R. G. Bl. Nr. 144, auch unserem Lande zu Teil werden zu lassen, wird beantragt:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

Es werde der Landesauschuß beauftragt, noch in dieser Session den Entwurf eines Gesetzes vorzulegen, der

den obbezeichneten Neubauten die im Reichsgesetze vom 8. Juli 1902, R. G. Bl. Nr. 144, bestimmten Begünstigungen hinsichtlich der autonomen Zuschläge gewährt.

In formeller Beziehung wird beantragt, diesen Antrag dem Finanz-Ausschusse zuzuweisen.

Laibach, am 6. Oktober 1903.

Dr. Ant. v. Schöppl, Schwegel, C. Luckmann, Schaffer, Leop. Freih. Liechtenberg, Jv. Hribar, Dr. D. Majaron, J. Supančič, Grasselli.

Deželni glavar:

Ekscelenca gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Visoka zbornica! Čast mi je z ozirom na sedaj prečitani predlog visoki zbornici naznaniti, da bo še tekom tega tedna v tej zadevi prišla vladna predloga na deželni odbor. Predloga je že izdelana, le redakcija slovenskega teksta je še potrebna. Kakor rečeno, jaz mislim, da bo še tekom tega tedna dobil deželni odbor predlogo od deželne vlade, da jo predloži visoki zbornici.

Deželni glavar:

Dalje mi je došel samostalni predlog gospoda poslanca dr. Majarona in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prečita.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

„Samostojni predlog

poslanca dr. Majarona in tovarišev zastran izpremembe § 71. vodnega zakona za Kranjsko.

Deželni zbor skleni:

Pri § 71. vodnega zakona za Kranjsko z dné 15. maja 1872, dež. zak. št. 16, naj se k prvemu odstavku lit. a) za besedami „— — — in potem naj se še, kolikor je mogoče, zadostuje novim zahtevam.“ — glasi dodatno:

„Pri že obstoječih podvzetjih je politiška gosposka opravičena, ako to zahteva dotični podvzetnik v posebnega ozira vrednih slučajih, zagotoviti njemu primerno vodno reservo za gotovo dobo, katera pa ne sme presegati dobe desetih let.“

V Ljubljani, 6. oktobra 1903.

Dr. Majaron, dr. Ferjančič, Božič, Ciril Pirc, F. Supančič, Ivan Hribar, Grasselli, dr. Ivan Tavčar, dr. Anton v. Schöppl, F. Arko.“

Deželni glavar:

Ker sta oba samostalna predloga dovolj podprta, pride utemeljevanje teh samostalnih predlogov na vrsto v eni prihodnjih sej.

Dalje mi je bila izročena interpelacija gospoda poslanca Pogačnika in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da jo prečita.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

„Interpelacija

poslanca Pogačnika in tovarišev na osrednjo vlado gledé na cenitev zemljišč, ki so se izlastila za železniško gradbo v jeseniški in gorjanski občini na Gorenjskem.

Ob zgradbi nove železniške proge s Trstom se je domačemu kmečkemu ljudstvu, ki prebiva v obližju te proge, zgodilo veliko krivic. Opozarjamo le na boje, ki so se gledé na vožnjo vršili na Jesenicah; povdarjamo, da se podjetništvo vkljub pogodbi, vkljub opetovanim obljubam železniškega ministra, ni kar nič oziralo na ponudbo domačega konsorcija voznikov v selški dolini, marveč je izročilo za višjo ceno vožnjo tujemu židu; opozarjamo tudi na mnogoštevilne boje, ki so jih imeli bohinjski kmetje v več ozirih s podjetništvom in stavbnim vodstvom.

Najhujše je pa zadela ljudstvo cenitev zemljišč. Pomisliti se mora, da je ravnega sveta, zlasti njiv na Gorenjskem v prizadetih krajih sploh zelo malo. Če se še ta po slepi ceni jemlje kmetu, je pač umljiva njegova bolesta nezadovoljnost. Na želje kmetov se n. pr. v gorjanski občini gledé na kolodvor ni nihče oziral; a tudi zdaj se za njihove upravičene pritožbe nobeden ne méni.

Za zgled navajamo sklep izdan od c. kr. okrajnega sodišča v Radoljici dné 5. septembra 1903, št. I. $\frac{573/3}{15}$. Najprej je vse obsodbe vredno, da je sklep nemški. Naravnost žaljiva so slovenskega kmeta ušesom imena slovenskih besedi v teh-le oblikah: Retschitz, Auritz, Untergörjach, Obergörjach, Pogel-schitz.

Sklep sam slovó tako-le:

Geich. 3. Nr. I $\frac{573/3}{15}$.

B e s c h l u ß.

Auf Grund der nach den Bestimmungen der §§ 22 und ff. des Gesetzes vom 18. Februar 1878, Nr. 30 R. G. Bl., gepflogenen Erhebungen werden über Antrag der k. k. Eisenbahnbauleitung Aßling die Entschädigungen:

a) für die mit Erkenntnis der k. k. Landesregierung für Krain vom 16. Mai 1903, Z. 10.366, zum Zwecke der Herstellung und des Betriebes der Eisenbahnlinie Aßling-Görz dauernd enteigneten, sowie die bei den Erhebungen gemäß § 26 des citirten Gesetzes über Einverständnis beider Teile der dauernden Enteignung unterzogenen weiteren Objekte unter Zugrundelegung der für jedes einzelne Objekt bei den Erhebungen ermittelten von der Eisenbahnunternehmung in Anspruch genommenen Flächenmaße;

b) für die mit demselben Erkenntnisse zum gleichen Zwecke dauernd enteigneten Benützungrechte durch Einräumung der aus den Erkenntnisse zu entnehmenden Servitutsrechte nachstehend festgestellt:

Katastralgemeinde Retschitz.

Post-Nr.	Name des Enteigneten	Wohnort des Enteigneten	Entschädigung	
			K	h
1	Černe Johann	Retschitz Nr. 6	655	72
2	Vidic Anton	" " 7	3138	46
3	Pintar Maria	" " 10	1334	48
4	Poklukar Joh.	" " 11	2122	23
5	Petkoš Maria	" " 12	1161	16
6	Burja Maria	" " 14	1288	31
7	Por Anton	" " 15	1808	40
8	Kapus Lorenz	" " 21	1260	—
9	Černe Lorenz	" " 23	125	64
10	Rus Johann	Auritz Nr. 43	1319	60
11	Kocijančič Ant.	Retschitz Nr. 27	922	14
12	Potočnik Flor.	" " 28	352	38
13	Pretnar Anton	" " 33	235	30
14	Rahne Simon	" " 34	2289	30
15	Pazler Johann	" " 36	463	84
16	Burja Anton	" Nr. 38, 39	2887	82
17	Urevc Josef	" Nr. 43	319	20
18	Pretner Andr.	" " 41	792	59
19	Pretnar Jakob	" " 50	10	20
20	Nachbarschaft Retschitz		521	76
21	Zalokar Valent.	" " 16	156	45
22	Poljane Andr.	" "	3	20
23	Černe Barthol.	Untergörjach Nr.	264	88
24	Žumer Dominik	" " 30	322	20
25	Schwegel Mart.	Obergörjach Nr. 3	1019	26
26	Prettner Valent.	Pogelschitz Nr. 6	656	58
27	Svetina Josef	Grabce Nr. 42 richtig Retschitz Nr. 42.	13	55
28	Žerovnik Jos u. Peternel Jakob	Obergörjach Nr. Auritz Nr. 11	2696	50
29	Peternel Jakob	Auritz Nr. 11	3648	60
30	Peternel Jakob	" " 11	264	—
31	Medja Ag. richt. Vidic Agnes	" " 25	145	60
32	Pretnar Johann	" " 4	252	—
33	Medja Johann	Schalkendorf	187	44
34	Haswell Esq. E.A.	Wien	106	—
35	Muhr Adolf	"	445	95
36	Kirbisch Polyx.	Laibach Kongress-Platz 8	59	92

Gründe.

Die Entscheidung über aus Anlaß der mit dem Erkenntnisse der k. k. Landesregierung vom 16. Mai 1903, Z. 10.366, ausgesprochenen Enteignung zu zahlenden Entschädigungen stützt sich auf die gemäß § 24 des Gesetzes vom 18. Februar 1878, R.-G.-Bl. Nr. 30, an Ort

und Stelle unter Zuziehung dreier Sachverständigen durchgeführten Erhebungen. Durch diese erscheinen alle tatsächlichen Grundlagen festgestellt, deren Beachtung bei Ermittlung der den Enteigneten zu gewährenden Entschädigungen geboten ist, und in diesen Feststellungen erscheint wieder die Höhe der zuerkannten Schadenersatzbeträge begründet.

Wenn hiebei die Cultur, Art der Bewirtschaftung oder Benützung des Grundes und Bodens, dessen Beschaffenheit, Größe, Ertrag, Höhe der Arbeitslöhne, Wertbarkeit der Produkte, der gestörte örtliche und ökonomische Zusammenhang, Entwertung des verbleibenden Besitzes, die üblichen Grundpreise usw. Berücksichtigung fanden, so entsprach dies ebenso den Vorschriften der §§ 365, 1293, 1323 und 1324 des Bürgerlichen Gesetzbuches, welche als angemessene Schadloshaltung im engeren Sinne (mit Ausschluß des entzogenen Gewinnes) den Ersatz der vollen Differenz zwischen dem Vermögen des Enteigneten im Zustande vor — und im Zustande nach der Enteignung ansehen lassen, wie die Nichtberücksichtigung von zur Zeit der Enteignung noch nicht bestehenden Verhältnisse, zumal von sich erst durch die Anlage der Bahn allenfalls geltend machenden Werterhöhungen.

Die von der k. k. Eisenbahnbauleitung gegen das Gutachten der Sachverständigen in den Katastralgemeinden Dobrava, Asp, Buchheim, Pogelschitz, Untergörjach, Retschitz, Wocheiner-Bellach, Zellach und Neuning vorgebrachten Einwendungen der zu hohen Einschätzung können nicht berücksichtigt werden, da sie nichts enthalten, was die erfolgten tatsächlichen Feststellungen und die darauf basirten Vermittlungen als nicht zutreffend erscheinen ließe.

Dies gilt namentlich auch hinsichtlich der gegen die Einschätzung der Parzellen Nr. 376, 380 bis 463/19 der Katastralgemeinde Retschitz erhobenen Einwendungen. Denn die bezeichneten in der Nähe des Kurortes Beldes gelegenen Objekte repräsentiren eben wegen dieser örtlichen Lage bereits gegenwärtig ohne Rücksicht auf die Bahnanlage einen höheren Wert, bei Verkäufen solcher Objekte wird gerichtsbekannt schon dormalen ein höherer Kaufpreis erzielt und nicht die Möglichkeit künftiger Wertermittlung ins Auge gefaßt, sondern das bereits derzeit gegebene Moment des für die Enteigneten günstigen Grundpreises.

Ebenso unbegründet sind aber auch die seitens der Enteigneten in den Katastralgemeinden Buchheim, Pogelschitz und Retschitz mit der allgemeinen Behauptung einer zu niederen Einschätzung erhobenen Einwendungen, welche eine ihnen nachteilige, unzutreffende Feststellung der für die Wertermittlung relevanten Grundlage darzutun gar nicht versuchten.

k. k. Bezirksgericht Radmannsdorf, Abteilung I. am 5. September 1903.

Zerk, m. p.

Da se pa spozna, kako čudno se je cenilo in kako različna načela so se vporabljala pri cenitvi posamnih zemljišč, naj bode tu navedenih par zgledov, ki bi se pa lahko precej pomnožili. Por Anton iz Rečice št. 15 ima okrog 24 arov posestva, ki se ima razlastiti, cenjeno je na 1808 K 40 h. Tik njegovega posestva je ž njegovim popolnoma enako posestvo Lorenca Kapusa iz Rečice št. 21. In

to je cenjeno, dasi meri nad 27 arov — 1260 K 60 h. — Poklukar Janez iz Rečice št. 11 ima cenjenega nad 63 arov boljšega sveta, večinoma njiv 2122 K. — Kocijančič iz Rečice št. 27 ima 29 arov sveta cenjenega 922 K.

Vsak mora umeti, da se kmetje vprašujejo, kakšna je podlaga, po kateri se ceni, da se pokažejo tako čudni razločki. V pomirjenje njihovo je zahteva po pojasnilu opravičena.

Zato vprašujemo:

Ali je voljna dati osrednja vlada natančno preiskati cenitev zemljišč, ki se imajo izlastiti ob gradbi druge železniške proge s Trstom v jeseniški, zlasti pa v gorjanski občini in ali hoče vse ukreniti, da se s točnimi pojasnili in potrebnim zvišanjem cen vstreže upravičenim željam prizadetih posestnikov.

V Ljubljani, dne 6. oktobra 1903

Pogačnik, dr. Šusteršič, Andr. Mejač, Arko, Pfeifer, Dular, F. Košak, Drobnič, Povše, dr. Krek, Pakiž, Jaklič.“

Deželni glavar:

Čast mi je izročiti to interpelacijo ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku.

K besedi se je zglasil gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! V včerajšnjem večernem listu graške „Tagespost“ se je čitala sledeča brzovjalka: „Saibach, 4. October. Es verlautet bestimmt, daß die Regierung entzschlossen ist, die Session des krainischen Landtages zu schließen, wenn die Clericalen in der morgigen Sitzung die Obstructionstätigkeit fortsetzen.“

Nekaj enakega smo čitali že poprej v glasilu častite narodno-napredne stranke. Pa na to nismo polagali tolike važnosti, ker končno si vsaka stranka pomaga, kakor si more. Ampak nekoliko več važnosti pa polagamo na to, kar smo čitali v graški „Tagesposti“, kajti to glasilo nemško-liberalne stranke v ilirskih deželah se odlikuje med drugim tudi v tem oziru, da porabi vsako priliko, da z največjo vnamo zagovarja in brani našega gospoda deželnega predsednika ekscelenco barona Heina. Iz tega mi seveda tudi napravljamo sklep, da ta list mora tudi imeti nekako dotiko z našo visoko deželno vlado. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Popolnoma naravno!“) Sklep je torej jako enostaven: Mi hočemo vedeti, pri čem da smo in zaradi tega mi to daje povod, da vprašam gospoda deželnega glavarja, ali mu je kaj znano o kaki taki nameri visoke vlade? Če pa gospodu deželnemu glavarju ni nič znano, potem vprašam gospoda deželnega glavarja, ali je voljan gospoda zastopnika vlade kategorično pozvati, da jasno in točno pove, ali on kaj ve o tem, ali ne, kajti zoper to protestujemo odločno, protestujemo z največjo odločnostjo, da bi se z deželnim zborom od strani vlade igrala kaka frivolna igra. Če ima vlada kake namere ali namene, naj to jasno in točno deželnemu zboru pove. To zahtevati, mislim,

ima deželni zbor pravico. Jaz moram povdarjati, da je nam iz našega strankarskega stališča popolnoma vse eno, kaj vlada stori. Mi nismo vlade prosili, da je sklicala deželni zbor, mi je sedaj ne prosimo, da deželni zbor drži dalje, to je njena stvar, ampak za to jo zadene tudi odgovornost in mi bomo potem že vedeli med ljudstvom povedati in pribiti, koga zadene odgovornost. Jaz povdarjam, da dosedanje zasedanje deželnega zbora niti najmanjšega povoda ne daje za zaključenje. Jaz povdarjam, da so se mirno in v dostojnih mejah obravnavali nujni predlogi, kateri so bili važni, kar je častita večina sama priznala, ker je od petih predlogov štirim priznala nujnost. Torej, visoka zbornica, ni niti najmanjšega povoda za tako postopanje. Jaz protestujem zoper vsake žurnalistične „Quertreibereien“ od strani vlade in zahtevam, da se gospod zastopnik deželne vlade popolnoma jasno in precizno izjavi o tej stvari deželnemu zboru. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links. — Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Na nohe, Hein!“)

Deželni glavar:

Na to vprašanje morem le izjavljati, da meni o tej nameri, o kateri je g. poslanec dr. Šusteršič govoril, ni ničesar znano. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Čujmo!“) in mislim, da to ni nič drugega, kakor žurnalistično pisarenje. Gotovo bi bilo predsedstvo deželnega zbora obveščeno, ako bi se nameravalo hipno zaključiti deželni zbor.

Sicer pa bo ekscelenca gospod deželni predsednik, ki se je za besedo oglasil, stvar pojasnil.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Meni se zdi, častita gospoda, da je ešofiranje gospoda poslanca dr. Šusteršiča nepotrebno. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Gospod deželni predsednik, nobene osebne žalitve! Prosim, da se dostojno izražate, sicer Vam bom jaz pokazal, kako se z deželnim poslancem ravna!“ — Velik nemir v celi zbornici. — Große Unruhe im ganzen Hause.)

To ni nobeno žaljenje . . . (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: [Zapusti svoj sedež ter stopi pred deželnega predsednika — Verläßt seinen Sitz und tritt vor den Landespräsidenten] „Dobro, tedaj je konec! Mislite, da sem jaz Vaš svetnik? Mislite, da sem jaz Vaš služabnik? Mi Vam bom že pokazali, da se boste dostojneje obnašali!“) Prosim, to je popolnoma parlamentaričen izraz „ešofiranje“, to ni razžaljenje . . . (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „To je žaljenje!“ — Klic v središču: — Ruf im Centrum: „Pustite ga vsaj govoriti!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „No le povejte, kaj vlada namerava!“)

Potem rečem, da jaz nimam nobene zveze s tistim listom, mislim „Grazer Tagespost“ se je reklo. Kaj vlada namerava, to jaz danes ne vem, ampak jaz nisem v nobeni zvezi s tistim listom in s tem

pa padejo vsa izvajanja gospoda deželnega poslanca dr. Šusteršiča. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „No, dobro, to smo hoteli slišati!“)

Im Übrigen verlange ich vom Herrn Landeshauptmann den Ordnungsruf für die Bemerkungen, die gegen mich gefallen sind (Burno odobravanje in ploskanje v središču in na desni. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum und rechts. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Prosim za besedo! Vladni lakaji! Skandal! Prosim za besedo!“ — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Surovež!“: „wir werden den Herrn Landespräsidenten lehren, sich würdig zu benehmen“. Ich weiß selbst, wie ich mich zu benehmen habe, ich brauche keine Belehrung (Ponovljeno odobravanje v središču in na desni. — Erneuerter Beifall im Centrum und rechts. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Dr. Tavčar naj se pokliče k redu! Res lepo vlogo igrate tukaj, da Vi vladnega lakaja tukaj igrate!“ — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kaj pa Vi z'en'ga lakaja igrate!?“)

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosi n za besedo!

(Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Zakaj bi Šusteršič zmirom govoril!?“)

Vsaj se gre za-me, bom ja govoril!

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz moram protestirati proti temu in odrekam gospodu deželnemu predsedniku sploh pravico, da bi on smel zahtevati poklic k redu (Burno pritjevanje na levi, protestni klici v središču in na desni. — Stürmische Zustimmung links und Protestrufe im Centrum und rechts), to je samo stvar zbornice, ne pa vladnega zastopnika. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“)

Drugič pa tudi jaz prosim gospoda deželnega glavarja in sicer, da se gospod deželni predsednik k redu pokliče. Če on to za-me zahteva, pa še jaz zahtevam, da se on k redu pokliče zato, ker je on mene prav po nepotrebnem izzval in žalil. (Pritjevanje na levi, smeh v središču in na desni, — Zustimmung links, Gelächter im Centrum und rechts.) To ni ton, v katerem se govori proti deželnim poslanecem. Jaz sem stavil popolnoma stvarno svoje vprašanje in odgovor od strani gospoda deželnega glavarja mi je tudi prav dal v tem pogledu. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „S čem ste bili razžaljeni?“ — Splošen nemir. — Allgemeine Unruhe.) Po tonu gospoda deželnega predsednika. (Smeh v središču in na desni in klici na desni: — Gelächter im Centrum und rechts und Rufe rechts: „So reden Sie doch, Herr Landeshauptmann!“)

Deželni glavar

(zvoni — die Glocke schwingend:)

Prosim, gospod stenograf! Jaz pri tem nemiru nisem mogel slišati in ne vem, s čem bi bil gospod poslanec dr. Šusteršič razžaljen...

Poslanec dr. Šusteršič:

Po tonu, po besedah gospoda deželnega predsednika in po slogu, katerega se je poslužil. Prišel je takoj s tem, da je popolnoma po nepotrebnem mene osebno razžalil. Da se „ešofiram“, tega tona jaz od vladne strani kot poslanec ne bom prenašal. Je popolnoma nepotreben. Deželni predsednik naj to prekliče, potem bom tudi jaz svoje besede preklical!

Deželni glavar:

Iz stenograma razvidim, da je gospod deželni predsednik edino le rekel: „ešofiranje gospoda poslanca dr. Šusteršiča je nepotrebno.“ Jaz to ne morem smatrati kot razžaljenje. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Jaz pa!“) Besede „ešofiranje“ ne morem smatrati kot razžaljenje, ker je pri parlamentarnih razpravah dopuščena.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz pa. Naprej povem, gospod deželni glavar naj dela, kar hoče, ampak jaz ne bom trpel tega tona in če hoče še kaj drugega doživeti gospod deželni predsednik, bo pa še kaj drugega doživel. On naj v tem tonu govori s svojim lakajem!

Deželni glavar:

To ni nobena seja, če vsak govori, kdor hoče; prosim za mir! Torej le konstatujem, da to ni bilo nobeno razžaljenje. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Jaz pa konstatiram, da je!“) Drugič konstatiram glede opazke gospoda poslanca dr. Šusteršiča, ki je zahteval, da se gospod deželni predsednik pokliče k redu, da tukaj kot predsednik zbornice nimam nobene disciplinarne pravice glede gospoda vladnega zastopnika, ker on ne spada pod mojo disciplinarno oblast, (Burno odobravanje v središču in na desni in nasprotovanje na levi. — Stürmischer Beifall im Centrum und rechts und Widerspruch links), katero imam le nasproti deželnim poslanecem. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Potem pa tudi on ne sme zahtevati, da se jaz pokličem k redu!“ — Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“) Pač pa moram obžalovati ton, ki ga je rabil gospod poslanec dr. Šusteršič. (Ponovljeno burno odobravanje v središču in na desni: — Erneuerter stürmischer Beifall im Centrum und rechts) To je bil ton, katerega se mora obžalovati, na tak način se vendar ne sme govoriti tukaj. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Pa naj nikar ne provocira!“ — Klici na desni: — Rufe rechts: „So rufen Sie ihn doch zur Ordnung!“) To žuganje in pretenje

smatram kot absolutno nedopustno, ker to ni več parlamentarno zborovanje, ampak anarhija. Proti takemu postopanju moram protestirati in sem absolutno primoran gospodu poslancu dr. Šusteršiču izreči klic k redu. (Živahno odobravanje v središču in na desni — Lebhafter Beifall im Centrum und rechts. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Je že dobro, vsaj si bomo sami red napravili nasproti vsem vladnim lakajem!“)

Sedaj pride na vrsto nujni predlog gospoda poslanca Mihaela Arko in tovarišev za zboljšanje plače učiteljem na c. kr. rudarski ljudski šoli v Idriji.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim za besedo v formalnih zadevah!

Deželni glavar:

Prosim!

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! V smislu § 11. pravnega reda, odstavka 2, ki se glasi:

„Seje deželnega zbora so očitne. Izjemno sme tajna seja biti, ako zahteva predsednik ali saj pet udov in ako deželni zbor potem, ko so poslušalci odpravljeni, tako sklene.“ —

V zmyslu te določbe zahtevam v imenu svojem in somišljenikov, da se vrši sedaj tajna seja in sicer tajna zaradi tega, ker moramo mi nujno neko jako važno in nujno deželno zadevo, ki je pa delikatnega značaja, spraviti tukaj v zbornici v razgovor. Zbornica ima šele potem, ko so poslušalci odstranjeni, o tem, ali bo tajna seja, sklepati, in zato bom ta svoj predlog utemeljil potem v tajni seji.

Deželni glavar:

V prvi vrsti moram vprašati, ali se ta predlog podpira?

Gospodje poslanci, ki podpirajo ta predlog, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt, torej se bo sedaj razpravljalo, ali bo tajna seja, ali ne. Tudi pri tej obravnavi je po pravnem redu predpisano, da se poslušalci odstranijo.

Prekinem torej javno sejo in prosim gospode poslušalce, da se odstranijo. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Zakaj? Naj se poprej sklene, ali bo javna seja!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Berite § 11. pravnega reda!“)

To se ima skleniti v tajni seji in šele potem se bo videlo, ali bo tajna seja ali ne. Prosim torej gospode poslušalce, da ostavijo galerije.

Javna seja prestane ob 11. uri 35 minut in se nadaljuje ob 12. uri 40 minut popoldne. — Die öffentliche Sitzung wird um 11 Uhr 35 Minuten unterbrochen und um 12 Uhr 40 Minuten Nachmittags wieder aufgenommen.

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)

Sedaj se zopet prične javna seja.

Prosim gospoda zapisnikarja tajne seje, da prečita zapisnik tajne seje.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim! Jaz mislim, da je to proti pravnemu redu. Nikjer ni predpisano v pravnem redu, da se imajo sklepi tajne seje proglasiti v javni seji in mi moramo na tem obstati, da se natančno varuje pravi red.

Deželni glavar:

Sklep se mora prečitati, ker mora priti v zapisnik javne seje in v stenografski zapisnik, sicer sploh ne eksistira. Jaz sem 25 let v tej zbornici in konstatujem, da je vedno bila ta praksa, da so se sklepi tajnih sej potem v javni seji prečitali. Torej to je po praksi sankcionirano, in tudi popolnoma naravno.

Poslanec dr. Šusteršič:

Po pravnem redu to ni predpisano!

Deželni glavar:

Seveda ne, ampak popolnoma naravno je to in se samo po sebi razume.

Poslanec dr. Šusteršič:

Pa je proti pravnem redu!

Deželni glavar:

Prosim gospoda zapisnikarja tajne seje, da izvoli prečitati sklep.

Poslanec dr. Krek

(bere — liest.)

„1.) Die Mittheilungen des Landesauschusses über die provisorischen Vorkehrungen für die Verwaltung des Landesmuseums werden genehmigend zur Kenntnis genommen.“

2.) Die Reorganisation des Landesmuseums ist auf Grundlage der früheren Landesbeschlüsse ohne weiteren Verzug durchzuführen und zu diesem Behufe sind sobald als möglich alle erforderlichen Einleitungen zu treffen.“

Deželni glavar:

Na vrsto pride sedaj utemeljevanje nujnega predloga gospoda poslanca Mihaela Arko in tovarišev. Gospod predlagatelj ima besedo.

Poslanec Mihael Arko:

Visoka zbornica! Gospod vladni zastopnik se je v seji dne 22. oktobra 1903 izrazil, da bo glavna dolžnost našega deželnega zbora skrbeti za to, da se zvišajo ali reorganizirajo plače ljudskim učiteljem.

Tudi sem bral, da je deželni šolski svet neko naklado na deželo že kar določil v pokritje stroškov, ki bi nastali s tem, da bi se dale učiteljem boljše plače. In tudi iz središča je čestitljiv član sam stavil predlog, da naj se res nujno pride do tega, da se uredi plače ljudskih učiteljev. Ko se tako poudarja potreba zboljšanja plač ljudskih učiteljev, bi pri vseh nasvetih naši učitelji na c. kr. rudarski šoli popolnoma na cedilu ostali radi tega, ker oni dobivajo svoje plače od erarja, in dasiravno plačuje Idrija vse deželne naklade, bi vendar pri vsem tem, da bi se učiteljem dežele naše plače zboljšale, učitelji na c. kr. rudarski šoli nič priboljška ne dobili.

Zaradi tega sem se namenil staviti nujni predlog v tem oziru, da se v prvi vrsti gleda na to, da se našim učiteljem na c. kr. rudarski šoli kolikor mogoče zvišajo plače.

Naše šole so nekdanj silno slovele zaradi svojih uspehov, tako da so ne samo iz Kranjskega, ampak tudi iz Goriškega prihajali otroci iz boljnih hiš na našo c. kr. rudarsko šolo.

Službujočemu več let ob meji Kranjske Goriške bila mi je večkrat prilika občevati z omikanimi veleposestniki, ki so mi z nekakim ponosom zatrjevali, da so zdelali vse razrede rudarske idrijske šole in si tam pridobili toliko vednosti bodisi v nemškem jeziku ali računarstvu, da sedaj prav lahko opravljajo svoja obširna posestva in tudi v drugem jeziku lahko občujejo s trgovci, uradniki in drugim osebjem nemške narodnosti. Zato so posestniki večjih kmetij kaj radi pošiljali svoje otroke na c. kr. rudarsko šolo v Idrijo, ker so sprevideli, koliko se nauče v nekaj letih na tej šoli.

Dandanes pa le malo tujih dečkov dobimo še na naši šoli, v zadnjem času smo celo prišli do prepričanja, da ona ne spravi šolanja na isto stopinjo izobrazbe, ki se tirja za prestop iz ljudske na srednjo šolo. Za mestno nižjo slovensko realko prirediti so morali pripravljavni tečaj, ker se celo iz petega razreda naše rudarske šole ne prinese toliko duševne podlage, da bi se na njej zamogel zidati isti učni načrt, ki ga zahteva srednja šola.

Pač malo se zahteva pri vsprejemnem izpitu od dijaka za realko. Navadno računanje, soštevanje, odštevanje, množenje in deljenje, analizovati priproste stavke, nekoliko nemščine in malo slovničnih pravil v materinščini, to je vse, kar vprašajo pri vsprejemnem izpitu. A še tega se ne doseže, mesto je bilo prisiljeno, omisliti na svoje stroške poseben enoletni tečaj, da se omogoči prestop iz ljudske v srednjo šolo.

Vprašali boste, odkod ta rapidni propad?

Splošno se trdi, da je temu kriva slaba plača našega učiteljstva, katero je pri tolikem številu otrok prepričlo, in denarna plača ne vabi dobrih učiteljskih moči, da bi z veseljem sprejeli poduk na naši šoli.

Prej so se učitelji kar kosali, kdo bo prišel v Idrijo; če je bilo kako mesto razpisano, je bilo vedno veliko kompetentov in meni je znan slučaj, ko je neki učitelj od tam, kjer sem jaz doma, dasiravno je bil vodja dvorazrednice in je imel kot tak precej

ugodno stanje, ker je bilo poleg učiteljske plače še nekaj postranskih dohodkov, prosil vkljub temu v Idrijo za zadnje mesto.

Ker se mu je mesto v resnici podelilo, je bil mož zelo vesel, da bo prišel do boljsega zaslužka in ob enem celo v mesto, kjer bode imel več stanovskih tovarišev, pa tudi več ugleda med omikanim občinstvom. Dandanes pa je na tej šoli ravno nasprotno.

Meseca aprila 1901 je bilo razpisano eno učno mesto. Ker ni bilo prosilcev in ker se je med tem tudi ena učiteljica omožila, so takoj meseca majnika razpisali dve učni mesti. Prosilca sta bila samo dva. Enega so sprejeli, drugega odklonili. Zato so avgusta meseca istega leta že tretjič razpisali eno učno mesto. Oglasil se je prosilec, ki je imel izpit celo za meščanske šole. Dospel je res v Idrijo v nadi, da bode za svoj trud dobil tudi stanu primerno plačo. A ko je sprevidel, da bode težko shajal, se je rajši službi pri nas odpovedal ter prevzel službo na privatni šoli, ker je sprevidel, da bode tam imel višjo plačo, kakor na c. kr. rudarski ljudski šoli.

Tudi letos so poskusili z razpisom dveh učiteljskih mest privabiti kompetentov. V januarju so razpisali mesto za učitelja in učiteljico, a nobenega kompetenta ni bilo; maja meseca so razpisali službe dveh učiteljev in ene učiteljice, a možkega prosilca ni bilo nobenega, pač pa so prosile štiri učiteljice. In kaj je storilo ministerstvo? Nastavilo je mesto ene učiteljice kar dve. Ena učiteljica je dobila mesto učitelja.

Drugo učiteljsko še prazno mesto se je julija t. l. zopet razpisalo in zopet brez uspeha. In tako smo prišli vsled vednih neuspehov pri razpisovanju učiteljskih mest do poslednjega obupnega koraka, da se je pretečeni mesec razpisalo mesto učitelja ali učiteljice.

To je pač velik in rapiden propad med nekdanj in sedaj. Prej je bilo kompetentov na izbiro, sedaj se ne oglasi nobeden, ali če v dobri nadi pride k nam, sili že stran iz našega zavoda.

Kaj je temu uzrok?

Največja ovira je čuden status, v katerega je uvrsteno učiteljsko osebo; 14 učiteljskih mest je tako urejenih, da najmlajši nastavljeni ima prav malo upanja, da bi v 10 ali celo 20 letih prišel v višji razred.

So 4 plačilni razredi. V prvem plačilnem razredu sta dve učni moči po 1600 K, v drugem plačilnem razredu zopet dve učni moči po 1400 K, v tretjem plačilnem razredu so štiri učne moči po 1200 K in v četrtem jih je šest po 1000 K plače. Tedaj v nižjih razredih procenti preveliki, v višjih premajhni. Višje se pomakne učna moč le tedaj, kedar kaka sprednja učna moč umrje ali gre v pokoj.

Ako hoče 14. učna moč priti v III. plačilni razred, mora jih šest iz prvih treh plačilnih razredov umreti ali odstopiti. In tako čaka na najnižjem mestu lahko lepo število let; kajti 14. učna moč mora po stati najprej 13., potem 12. in tako gre dalje, da pride slednjič na 8. učno mesto in s tem avanzira v tretji plačilni razred.

Zato se vsak trikrat premisli, predno pride na mestno šolo, gre rajši na deželo, dasi ima tam manjšo plačo, ker ima tam vsled večjega števila učiteljev v enem razredu upanje, da se veliko prej pomakne na višje mesto, kakor pri nas.

Omenjam tudi še, da se je pri nas katehet izbacnil iz štatusa, dasi je stalen. Pri naši deželni upravi so pa kateheti v tistem štatusu, v katerem so učitelji sami; in ker je štatus velik, pride lahko katehet v višji plačilni razred; pri nas je pa izven štatusa in zmiraj pri isti stalni plači, tudi še podučuje 30 ali 40 let. Zanimivo je tudi to, da katehet, ki je zavezan na 24 ur, potem, ko je sila, podučuje čez in dobi za prvo t. j. 25. uro 20 gld., za 26. uro pa že samo 10 gld. več: torej, čim bolj je delovanje naporno, tem manjšo plačo dobi.

Da je štatus tudi manjši, niso v njega uvrstili učiteljico za ročna dela, ki je radi tega navezana le na petletnice, nima pa upanja, katerikrat dospeti v višji razred, ter si v slučaju upokojenja pridobiti boljšo penzijo. (Poslanca dr. Susteršič in Jaklič: — Die Abgeordneten Dr. Susteršič und Jaklič: „Čujte, čujte!“)

Ne navadno postopanje na naši šoli je tudi to, da se sprejme radovoljke, ker je premalo učnih mest ustanovljenih. Prebivalstvo narašča, treba novih razredov ali paralelk, ne misli se pa pri tem tudi stalno ustanoviti novih učiteljskih mest. Radovoljke sicer za silo shajajo, ker so rojene Idričanke, ki imajo pri starših hrano in stanovanje. Gre tedaj v šolo, da prebije oni dve leti, da gre lahko k drugi skušnji. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Za kratek čas!“)

Sicer sprejemajo tudi drugod dobrovoljke, le s tem razločkom, da podučujejo le v enem k večjemu v dveh predmetih po kake štiri ure na teden, a pri nas mora taka novinka prevzeti ves učni načrt, izvršiti celi dnevni red, da ima na dan po pet učnih ur, in te skozi celo leto in — zastoj. Morda ji koncem leta naklonijo nagrado do 200 K, mesto da bi vsaj kot suplentinja uživala za celoletni trud 800 K plače. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „To je škandal!“ — Poslanec dr. Susteršič: — Abgeordneter Dr. Susteršič: „In tako vlada dela z Idrijo, ko ima toliko dohodkov v Idriji!“)

Tudi to, kar Vam bom, gospoda moja, sedaj povedal, je hudo. Otmar Novak, sin šolskega ravnatelja iz Idrije, je napravil maturo na ljubljanskem učiteljišču. Ker je bilo ravno letos eno mesto na c. kr. rudarski šoli v Idriji prazno, je prosil ravnateljstvo, naj ga vzprejme kot suplenta in naj mu dá vsaj 400 gld. plače.

Ali od ministerstva je prišel odgovor: „Delajte toliko časa brezplačno, da pride okrajni šolski nadzornik in šele potem, če Vas bo on spoznal zmožnim, se Vam bo nakazalo toliko plače, kolikor bo mogoče!“ Gospoda moja! On je študiral štiri leta v Ljubljani na učiteljišču, dobil je vselej kolekovano spričevalo, da je semester izdelal, končno je naredil še maturo, no hočete še več dokazil in spričeval imeti za to, je-li on sposoben ali ne? Nadzornik, ki

ga inspicira le kako uro, naj bolje presodi njegovo usposobljenost, kakor profesorji, kateri so ga vendar cela štiri leta pred seboj imeli, kateri je tudi pri strogem izpitu dokazal, da je zmožen. Tako se pri nas štedi, zato se vsak zboji in strani teče.

Prav zanimivo je tudi to. Na vsaki večji šoli mora biti šolski sluga, ki pometa, kuri, zvoni in prenaša spise v službenem obsegu od ravnateljstva. Članom visoke zbornice je pač še iz dijaških let znano, da je za šolskega sluga sprejet navadno mož, ki je bil navaden vojak in postal korporal, ki ni bil nikoli „über die Zeit“ zunaj in ni nikoli dezertiral, priporočen kot reden in vesten človek je prišel v šolo za šolskega sluga. Pri nas je 14 učiteljev, potem sta še dve radovoljki in še dva suplenta. Šolski sluga ima pa toliko plačo, da ga samo sedem učiteljev prekosi, drugih dvanajst pa ima manjšo plačo. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Vlada nas ima za norce!“ — Poslanec dr. Susteršič: — Abgeordneter Dr. Susteršič: „Čujte! čujte!“)

Jaz sicer ne zavidam našemu šolskemu slugu te ugodnosti, vsaj moža poznam in cenim, vem da natanko vrši svojo dolžnost. Pridem ž njim večkrat v dotiko, bodisi če supliram kateheta ali kadar kot dekan inspiciram poduk v krščanskem nauku. Privoščim mu prav iz srca njegovo ugodno stanje. Omenjal sem pa to le radi tega, da bi pokazal na čudno razmerje na naši šoli.

Učitelj mora študirati 12 let, preden da pride do svojega kruha in stalnega mesta. Njegov stan mu nalaga precej duševnega napora in telesnega truda in kaj vidi? Šolski sluga je bolje plačan kakor pa gospod učitelj! To je gotovo preveč poniževalno za učiteljski stan! (Poslanec dr. Susteršič: — Abgeordneter Dr. Susteršič: „To je škandal!“)

Marsikateri učitelj mi je že radi tega rekel: Zakaj se bodem trudil, če vidim, da sem pod šolskim slugo; jaz sem sicer gospod, on pa sluga, a materijelno je on daleč nad menoj.

Gospoda moja! Tako stanje pri nas je gotovo jako žalostno in zato naj visoka zbornica ta nujni predlog sprejme, da se tem kričočim razmeram pride v okom.

Vlada in ministerstvo storita nekaj za paznike. V Idriji je 65 paznikov in ti so razdeljeni na štiri plačilne razrede in njihova glavna služba je danes to, da nadzorujejo v posameznih oddelkih v žgalnici, v jami, v pisarnah. Oni imajo sploh samo to šolo, da napravijo v Leoben-u na rudarski šoli kurz v dveh letih, in potem pridejo nazaj in so nastavljeni kot pazniki. Status njihov je ugodnejše napravljen kakor pa štatus naših učiteljev. V prvem plačilnem razredu je 10% torej 6 paznikov, v drugem plačilnem razredu je 20% torej 13 paznikov, v tretjem plačilnem razredu je 30% torej že 19 paznikov in v četrtem ostalih 40% tedaj 27 paznikov. Letos so pa izprevideli, da je za nižje paznike slabo uravnano, ker jih je kar 40% v najnižjem razredu, zato so pred dobrim mesecem te plače uredili in odkazali paznikom vse drugačne odstotke. Sedaj je v prvem plačilnem razredu 18% paznikov, v drugem 36%, v

tretjem 36% in ne več 30%, v zadnjem plačilnem razredu, v katerem imajo pazniki 1060 K plače, pa samo 10%. To je vendar veliko zboljšanje in dokaz, da se na paznike gleda, med tem ko vlada, t. j. poljedelsko ministerstvo na naše učitelje ne jemlje prav nič ozira. Da ne bom stavil preveč zahtev, bi mislil, da bi vlada vsaj temu primerno, kakor je pre naredila štatus paznikom, uravnala tudi štatus našim učiteljem. Jaz sem se nalašč pomenil z našimi učitelji in ti so bili zadovoljni s tem, da se vsaj primerno regulacijo kakor paznikom prenese tudi na učitelje. Tako bi bilo potem v prvem in drugem plačilnem razredu po 30% učiteljev, v tretjem in četrtem pa pa po 20%. Poleg tega naj bi se učiteljem dale še petletnice po 200 K. Končno še v kratko omenim, da bi vse to zboljšanje stalo samo 3880 K, bi bilo torej pri osebju skoro 20 oseb jako malo ter bi se našemu erarju, ki dobiva iz Idrije letnih milijon kron čistega dobička, teh 3880 K pač malo poznalo.

Sedaj je pa tako žalostno, da Vam učitelj, če ž njim govorite, o tej stvari pravi: „Kaj bom delal, če me tako plačajo, da so šolski sluga in pazniki, ki so manj študirali, bolje plačani kakor jaz. Kaj hočem sedaj? Ne kaže mi drugam iti in prisiljen sem v Idriji na c. kr. šoli ostati, ker sem tu že plačal toliko in toliko za pokojninski zaklad, katera svota pa vsa zapade, če bi šel kam drugam v službo. Če bi tega ne bilo, bi se precej odstranil.“

Seveda se potem tudi pravi, da imajo učitelji postranske dohodke. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaflič: „Kakšne?!“) Res je, da je po navadi učitelj tudi organist, a pri nas opravlja ta posel paznik, ne pa učitelj.

Bili so slučaji, ko so premožnejši starši prosili učitelja, naj v posebni uri še podučuje dečke, katere so namenili za srednje šole. To je gotovo, da so ga zato primerno nagradili, res je pa tudi, da je učitelj revne šolarje tudi brezplačno podučeval v „posebni uri“, a z letošnjim letom je tudi ta mala izvanredna nagrada popolnoma odpadla.

V svojem prejšnjem govoru sem že omenil, da se je osnoval na naši realki poseben „pripravljalni tečaj“, ki ima namen, odgojevati one dečke, ki se mislijo posvetiti višjim študijam. Ko bo tak dovršil tečaj s povoljnim uspehom, bode na naši realki sprejet brez vsacega izpita.

Razvidno je iz tega, da sedaj ne bode nobeden oče pošiljal dečka k „posebni uri“ in zato plačeval, ko ima v mestu zavod, ki ravno to zastonj ponuja, kar bi moral oče še posebej nagraditi. Torej mali postranski zaslužek v tem oziru našemu učiteljstvu naravnost odpade.

Hudo je tudi to, ker se zgodi, ko je pri nas veliko otrok v šoli in ker vlada neče razširiti šolskega poslojpa, da morajo ravno v en razred spraviti silno veliko otrok. To leto je v drugem dekliškem razredu 96 deklic, učiteljica se je mučila 14 dni, potem je pa šla k zdravniku in ta ji je naredil spričevalo, da mora šolski pouk za nekaj časa opustiti,

ker jo je prenaporno delo tako zmučilo, da potrebuje počitka in premembe zraka.

Tako smo prišli zopet do žalostnega zaključka, da imamo v nekaterih razredih poldnevni pouk. Postavno se še na deželi ne pripušča poldnevni pouk, katerega bi ravno starši zelo želeli. Oni potrebujejo otroke za pašo, za varstvo malih otrok, ko starejši morajo na polje, ali tudi k težjim opravilom.

V Idriji tega ni. Oče je dospel iz svoje šihte ter bi se rad odpočil doma; ako po noči dela, bi rad nekaj ur zaspal. V tesnem prostoru svojega delavskega stanovanja mu pa to ni mogoče ako mladi vročekrvni otroci delajo šunder.

Enako se mati kaj rada vsede k čipkanju, da kaj po strani zasluži, ko je vsa domača opravila izvršila. Rada ima tudi sedaj mir pred otroci.

In ko so v šoli, vsaj vé, da so na pravem mestu, pod nadzorstvom. Zato pravim, so pri nas vse druge razmere, kakor na deželi. Tam jim je vstreženo s poldnevnim podukom, nam ne. In vendar se godi ravno narobe. Kar na kmetih ne pripuste, to moramo trpeti mi vsled čudnih naših šolskih razmer. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaflič: „Kaj pa pravi Hubad?“) Vsaj to je ravno Ces. kralj. deželni šolski nadzornik že pride, pa vendar mu je grozno hudo, poročati kaj tacega na višje mesto. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Posebno velja to za Hubada, ki vedno gleda na to, da ima zgoraj gnado!“)

Nadzornik je lansko leto izdal posebno navodilo, kako se morajo učitelji pripravljati in napravljati pismeno preparacijo. Ja, gospoda moja, sedaj se to tudi godi. Marsikateri učitelj si sestavi v velikih počitnicah načrt, da se pripravi v svoji stroki.

Ali kaj se zgodi?! Ko se vse popolnoma uvrsti, ti boš imel ta razred, jaz pa onega, to učno mesto pa bo zavzel oni, ki pride, in se razpiše to zadnje mesto, pa ni nobenega prosilca.

Popolnoma naravna posledica je tedaj, da se mora vse drugače preurediti: oni, ki se je prej pripravil in si tvarino razvrstil, da bo mogel uspešno delovati med šolsko mladino, mora pa prevzeti drug razred in ves trud je zastonj.

Ker nimamo učnih močij, je tudi nemogoča alternativa, kakor se želi. Učitelj, ki že jedno leto poučuje, pozna narave svojih otrok; ali če ima en razred vedno en učitelj, drugega zopet drug, potrebuje vsakokrat dotični učitelj najmanj dva meseca, da spozna otroke in more potem uspešno med njimi delovati. En učitelj uči tako, drug zopet po drugi metodi in tako se zgodi velikokrat, da šola in šolski poduk trpita silno škodo.

Vzrok tega je iskati v dejstvu, da so učitelji na c. kr. rudarski ljudski šoli preslabo plačani. Njega dni, ko so imeli boljšo plačo, kakor na deželi, smo lahko izbirali med dobrimi in izbrali najboljše, sedaj pa smo prišli do obupnega koraka, da na mesto učitelja celo razpišemo ali učiteljico, in včasih še te ne dobimo, da bi se lahko pouk redoma vršil.

Omeniti mi je še slučaj, da nič kaj dobro ne vpliva na učečo se mladino, ako je tako nakopičena

v enem razredu. Sopar in vzduh gotovo ne vpliva kaj blagonosno pri telesno razvijajočih se otrocih, vsaj je naravna posledica, da če človek otrovano ali škodljivo ozračje srka, se mora otrovati.

Toliko predpisov dobivamo v novejšem času, kako naj se gleda na zdravje, kako naj se pospešuje telesni razvoj, da se bode krepko telo lažje vstavljalo razširjajoči se jetiki. A pri natančnih predpisih in zdravstvenih napravah se rado pozabi na dejstvo, da preveč v tesni šolski sobi se nahajajočih otrok prinese največkrat prvi kal poznejši tuberkulozi. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „To spada vse k nujnosti!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kam pa!?“)

Gospoda moja! zadnjič sem se trudil, da bi Vam pojasnil izjemno stanje v Idriji. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kaj pa, kaj?“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kaj ne veste, za Božjo voljo? No le poslušajte, da bode izvedeli!“) Pri nas je človek lahko par mesecev, pa še ne pozna vseh razmer. Kaj še le gospodje, ki niso bili še nobenkrat v našem mestu ali pridejo le za par dni! Kako bodo ti znali za položaj in razmerje v rudarski Idriji? (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tavčar pride v Idrijo samo agitirat takrat, ko so volitve!“) Ker se pa gospodje gotovo zanimajo za naše razmere, je moja dolžnost, bolj natanko, bolj določno in korenito jim vse razjasniti, ker drugače ni mogoče, da bi spoznali, kaj je nujno, kaj pa ni nujno. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tavčar pač ni učitelj doli in zato mu stvar ni nujna!“)

Gospod dr. Tavčar je deželni odbornik in pri deželnem odboru leži prošnja od naše rudarske direkcije, naj bi dežela prevzela v svojo oskrb našo c. kr. rudarsko ljudsko šolo. Ne vem, kaj bodo gospodje sedaj storili, ampak opozarjam, da sta leta 1876., ko se je šlo zato, da se prebivalci idrijskega mesta oproste od šolske naklade, podpisala dotični predlog gospoda poslanca Murnik in Deschmann, torej gospoda od one strani, dočim, kakor smo zadnjič videli, teh gospodov nasledniki niste Idriji toliko naklonjeni. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Žalostno!“)

Mi moramo vse davke in doklade dežele plačevati za šolo, pa nimamo nič od tega, ampak dežela dela z nami, kakor ravna mačeha s pastorko.

Tudi visoka deželna vlada je rekla, da bo uravnala potok Hubelj in je obljubila poslati izvedenca, pa je pri tem ostalo. Pakiž in jaz sva Ribničana in pravijo, da Ribničan samo obljubi, pa nič ne dá; a gospoda moja, to je samo pravljica in taka navada se podtika le Ribničanom, a za gospode pri deželni vladi, za kavalirje, to ne velja. Za te gospode, ki poznajo iz statistike, kaki so kateri kraji, bi moralo veljati načelo: Idrija plačuje velike davke za šolo in sama vzdržuje svoje šole. Dežela vleče od mesta davke, a ne daje ji pa nič za to. Vrnimo ji vsaj nekaj, da kaj storimo za zboljšanje ondotnih razmer. Dajmo še mi kaj Idriji, ko nam ona vsako leto tako lepo

svoto prinese. A kakor sem rekel: ostalo je le pri obljubi, čakamo in čakamo deželnega inženirja, pa le ga ni. Se bode li gospodom čudno zdelo, ako jaz radi tega bolj natanko slikam naše razmere?

Koliko nas stane realka, — 50% plačujemo zanj — in ko se je stavil nujni predlog, da naj se realka podržavi, gospodje niso bili za to, da se nujnost sprejme.

Vidi se, da se mesto Idrija čudno gleda. Ali mogoče zato, ker so gospodje premalo poučeni. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Ali pa zato, ker so propadli pri volitvah!“ — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Socialni demokratje!“) Volitve so pa druga stvar.

Gospoda moja! Samo to bi še rad povedal, kako višje oblasti uplivajo na naše učitelje. Tukaj imamo odlok z dne 5. junija 1874, št. 5290, s katerim je c. kr. poljedelsko ministrstvo odredilo, da je idrijsko učiteljstvo prištevati uradnikom X. plačilnega razreda. Idrijsko učiteljstvo mora vsled razsodbe c. kr. poljedelskega ministrstva z dne 29. avgusta 1896, št. 18.535/1711, plačevati kakor uradniki X. plačilnega razreda 3% v penzijski zaklad in vdove imajo res popolno penzijo po X. činovnem razredu, namreč 1000 K in za otroke dobivajo še posebej. Torej imajo učitelji čast in dolžnosti X. razreda, morajo plačevati tudi davke, kakor bi bili v X. plačilnem razredu, a plače tega razreda pa le ne dosežejo. To je gotovo nekonsekventno.

Naprosilo se je že pred leti idrijskega državnega poslanca, naj pri poljedelskem ministru opozarja na ta nedosledna dejstva. A kakor se mi je poročalo, vstrašil se je dotični gospod radi tega, ker je videl, da imajo naši učitelji še 100 gld. doklade, katere njih kolegi na deželi nimajo. Tudi on ni natanko poznal idrijskih razmer, zato ni prišlo do kake akcije. Zato še enkrat ponavljam, si štejem v dolžnost, pri tem govoru globokeje poseči, da se gospoda bolj natančno seznanijo z našimi razmerami. Kak častiti član iz središča bode morda vprašal, ali je to nujnost? Ravno da spoznate, kako nujno je, da se te žalostne razmere sanirajo, moram navesti stvari, da Vas o tem prepričajo.

Le pogledjmo, kako so bili v Idriji učitelji prej plačani in kako so sedaj, in pogledjmo dalje, kako so bili učitelji na deželi plačani prej in kako so sedaj! Prvi učitelj v Idriji je imel nekdanj 720 gld. plače, drugi in tretji 650 gld. in četrti in peti 600 gld., na deželi so pa imeli učitelji v ravno tistem času v prvem plačilnem razredu 600 gld. plače, v drugem 500 gld., v tretjem 450 gld. in v četrtem 400 gld. Zadnji idrijski učitelj je imel torej toliko plače, kakor na deželi učitelj v prvem plačilnem razredu. Sedaj se pa vedno ravnajo le po deželnih in zato ni možkih prosilcev. Boje se, če bi v Idriji imeli učitelji boljšo plačo, bi takoj enako zahtevali njih tovariši na deželi; če se je takrat ozir jemalo in gledalo na druge stvari in na posebne razmere, ki vladajo v Idriji, namreč, da je okolica tako mala in se po njej nič ne pridela ter se mora živeti le od daleč dovažati, da nimamo nobene železniške zveze,

da je pot iz Logatca dolga in se mora voziti s težkim vozom šest ur do Idrije, da je torej v Idriji vse dražje življenje: vidimo pa dandanes nasprotno, da se je na to popolnoma pozabilo. Vsled tega mislim, da je zelo nujna potreba, da se ta stvar že enkrat uredi.

Potem bi še lahko omenil to, kako c. kr. poljedelsko ministrstvo ravna z drugimi rudniki. V Příbramu je dandanašnji največji rudnik in država mora skoro en milijon kron plačevati za to, da se ohrani tam štatus tak kakor prej. V Příbramu pa imajo prvič gimnazijo, drugič pripravnico in tretjič tudi rudarsko akademijo. Torej toliko skrbi vlada za oni rudnik, ki je vsako leto pasiven. Naš idrijski rudnik še ni bil nikoli pasiven in je državi še vedno veliko prinesel. Sedaj ima država od njega en milijon kron dobička vsako leto.

Torej ves ta denar je za Čehe, za katerih duševno izobrazbo vlada toliko stori, za Slovence v Idriji pa se še toliko ne zanima, da bi dobili učitelji boljši štatus, da bi dobili vsaj taki štatus, kakor ga imajo rudniški pazniki.

Tudi pri rudniku v Leobnu je višja šola za rudarje in naši nadarjeni fantje morajo na Štajarsko v šolo, če se hočejo povspeti do časti in službe rudarskega paznika. Pri nas pa se moramo zadovoljiti s petrazredno ljudsko šolo in še za to moramo nekako beračiti, da bi jo na ono stopinjo šolstva dvignili, do katerega se je sploh povspelo ali c. kr. šolska postava tirja.

Težko se odloči poljedelsko ministrstvo, da bi razširilo poslopje, ne vidi kako trpi pouk, učiteljstvo kakor tudi šolska mladina, ko so prenapolnjene šolske sobe. Tudi pri učiteljskih plačah méni, naj bi le fletno vse pri starem ostalo, a posledica tega je, da ne dobimo možkih učnih moči.

Res ni lepo od države, da tako malo prispeva za našo šolo in da tako malo stori za njo, in jaz ne morem dobiti izraza, da bi dovolj ožigosal tako postopanje. V Leobnu je čisto drugačna šola, tam imajo vse druge učne pripomočke, tam je akademija, pri nas pa še te borne stvari ne moremo dobiti, da bi vsaj imeli dobro ljudsko šolo s temi petimi razredi.

Gospoda moja! Jaz bi bil pri kraju in bi gospodom prav na srce polagal, da bi uvaževali vsa ta dejstva, ki sem jih v kratkem navedel, in to posebno radi tega, ker se gre res za duševni nivo, ki naj se vzdigne. Ubogi rudar dela osem ur pod zemljo in pride potem ves prepaden na svitlo, in če ga potem pogledate, bi vsi rekli: „Der Mensch ist ja ganz desperat!“ (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „A nemško tudi znate!“)

Jaz rabim le izraz, katerega je rabil visoki uradnik od ministrstva, ki se je nalašč sprehajal po mestu ob uri, ko rudarji prihajajo iz jame. Videl je upadle vele obraze, njih težko trdo hojo, poznal tudi nekoliko naporno delo pod zemljo, zato je že vedel, zakaj se je poslužil izraza, katerega sem ravnokar citiral.

Gospoda moja! Če vidimo materijelno stanje naših rudarjev na tako nizki stopinji, pohitimo vendar, da njegovo duševno stanje dvignemo tolikanj višje.

Preskrbimo sinovom rudarjev dobre učitelje, zagotovimo njim tako plačo, da se bodo zamogli z veseljem in vnemo poprijeti svojega poklica. Plačajmo dobro in potem tudi od njih lahko zahtevamo veliko.

To nam je tolikanj lažje, ker ne bode šlo iz deželnega šolskega zaklada, kakor pri drugem učiteljstvu, temveč le iz državne blagajne, v katero ravno Idrija razmeroma največ prispeva.

Nisem stavil previsokih svot, da bi se gospoda na Dunaju ne ustrašila, malo svoto, še ne letnih 4000 K, bodo pač zmogli pri onem milijonu, katerega jim na leto rudnik dá. Da se v najkrajšem času to zgodi, je tolikanj bolj želeli, ker bi se že letos redni pouk ne mogel vršiti, ako se plače ne uredi in ne pridejo na šolo trdne, vrle učiteljske moči. V tem pogledu je moj predlog gotovo zelo nujen in zato prosim visoko zbornico, da ga soglasno sprejme.

V tem smislu in duhu se Vam priporočam.

(Zivahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Ekszellenca gospod poslanec baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Hohes Haus! Ich habe mir das Wort erbeten, um im Namen meiner Parteigenossen eine Erklärung abzugeben dahin, daß wir gegen die beantragte Dringlichkeit stimmen werden. Abgesehen von dem Umstande, daß für den vorliegenden Antrag die Dringlichkeit zu beanspruchen nach meiner Ansicht gar kein Grund vorliegt, da diese Angelegenheit bei späteren Anlässen, wo Schulangelegenheiten jeder Art zur Sprache gelangen werden, in normaler Weise, wie dies stets geschehen ist und geschehen soll, besprochen und entschieden werden kann und soll, sehen wir uns gezwungen, gegen diesen Antrag auch noch aus besonderen Gründen zu stimmen. — Wir sind der Ansicht, daß der hohe Landtag keine höhere und wichtigere Aufgabe haben könne, als so rasch als möglich in die Verhandlung der auf der Tagesordnung stehenden Gegenstände einzutreten. Die wichtigsten Landesinteressen erheischen dringender als alles andere ein solches Vorgehen und wir können es nicht als gerechtfertigt ansehen und wollen keine Verantwortung übernehmen, wenn die ohnehin kurz zugemessene Zeit des Landtages dazu verwendet wird, durch die in Verhandlung stehenden Dringlichkeitsanträge die regelmäßige Tätigkeit des Landtages zu unterbinden und zu vereiteln.

Wir wollen dabei durchaus nicht in Abrede stellen, daß die eine oder die andere der in dringlicher Weise angeregten Fragen so rasch als möglich ihrer Erledigung zugeführt werden. Der kürzeste und sicherste Weg aber, dies zu erreichen, ist nach meiner Ueberzeugung und nach unserer Ansicht die normale Verhandlung im Land-

tage, die ungehindert so rasch als möglich angebahnt und durchgeführt werden soll. Das lebhafteste Interesse, das wir für die normale Tätigkeit des Landtages empfinden, ein Interesse, das uns lediglich durch die dringendsten Bedürfnisse des Landes und seiner Bevölkerung zur Pflicht gemacht wird, dieses Interesse allein bestimmt uns, gegen alle Dringlichkeitsanträge überhaupt, welche die normale Tätigkeit des Landtages verrammeln, zu stimmen.

Um jedem Mißverständnisse vorzubeugen, dem unsere Abstimmung begegnen könnte und um nochmals und mit aller Entschiedenheit zu betonen, daß wir aufrichtig und ernstlich bestrebt sind und stets bestrebt sein werden, nach Kräften für die normale Funktion und Tätigkeit des Landtages zum Zwecke einer entsprechenden Lösung aller Aufgaben zu wirken, habe ich mich verpflichtet gefühlt, diese Erklärung abzugeben, die ich zur Kenntnis zu nehmen bitte. (Zivahno odobravanje na desni. — Lebhafter Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V imenu svojih somišljenikov čast mi je podati sledečo izjavo:

Ko smo takoj v prvi seji glasovali za nujnost predloga, katerega so stavili dr. Šusteršič in tovariši glede preosnove deželnega volilnega reda, storili smo to radi tega, da pokažemo častiti katoliški narodni stranki resno voljo, (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Volilno reformo napravite!“) — potrpite prijatelj Šusteršič, že tako preveč govorite! — resno in stvarno razpravljati o zahtevani preosnovi. Samo ob sebi je umevno, da je k taki razpravi potreba primerne časa, ker se važno vprašanje glede volilne reforme ne da brez dolzega in temeljitega posvetovanja rešiti. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Mogoče, da imate tako trdo glavo!“)

Ko pa smo s svojim omenjenim glasovanjem prav jasno izrazili svojo dobro voljo (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Volilno reformo nam dajte!“) in svojo miroljubnost, smeli smo z opravičenjem pričakovati, da tudi poslanci katoliško-narodne stranke ne ostanejo za nami, in da tudi oni od svoje strani odkrijejo resno voljo, omogočiti redno delovanje v visoki ti zbornici.

Danes pa vidimo, da se od katoliško-narodne strani nadaljuje tako imenovana tehnična obstrukcija — po Arkotovem modelu — (Veselost v središču — Heiterkeit im Centrum), ki nima drugega namena, nego onemogočiti redno delovanje visoke zbornice. V ti obstrukciji ne moremo drugega opaziti, nego ne preveč dostojno parlamentarično igro, ki niti posebno duhovito izmišljena ni, ki pa mora roditi žalostne posledice, katere vse bo imelo pretrpeti kmetsko naše ljudstvo, (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kaj ne, knof!“) — morebiti Vi od knofov živite? (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Vsaj ste rekli, da mi samo knof

dobimo!“) katero po vsi pravici pričakuje, da se opusti brezplodno prepiranje in da pričnemo že vendar enkrat z resnim in plodonosnim delom!

Izrekamo, da po dogodkih prve seje katoliško-narodna stranka nima niti najmanjšega razloga terorizirati deželnozbornsko večino, katera je prišla tu sem, da dela, zategadelj izrekamo, da pred celo deželo odklanjamo odgovornost za sedanjo sterilnost deželnega zbora. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Pa Vam ne bo nič pomagalo!“) Ta odgovornost pade naj na tiste, ki nalašč maše vrelec pripomočkov, ki so do sedaj dohajali našemu ljudstvu iz deželnih sredstev. — To in nič drugega ne dosežete, kmetu škodujete, še knofa mu ne daste. — (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: — „Že dobro, bomo že videli!“)

Zategadelj, ker nočemo podpirati obstrukcijskih namenov katoliško-narodnih poslancev, izjavljamo, da niti pri enem predlogu ne bodemo glasovali za nujnost, in naj je vsebina tega ali onega predloga še tako simpatična. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Aha, sedaj ste pa iz zadrege ven!“ — Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Korrespondenzbureau!“) Pristavljamo pa končno, da je nekaj predlogov, za koje bi pri rednih razmerah v ti zbornici prav radi glasovali, in radi kojih živo obžalujemo, da se zlorablajo v obstrukcijske namene! (Zivahno odobravanje in ploskanje v središču in na galeriji; smeh na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum und auf der Gallerie; Gelächter links.)

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Če boste govorili o nujnosti.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz bom ravno tako o nujnosti govoril, kakor sta sedaj govorila častita gospoda predgovornika o nujnosti predloga gospoda poslanca Arko-ta, katera gospoda tudi od gospoda predsednika nista bila prekinjena. Jaz bom torej ravnotako o nujnosti in o ravno tej stvari govoril, kakor eksclenca gospod poslanec baron Schwegel in moj veliki prijatelj dr. Tavčar (Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Visoka zbornica! Ta dva gospoda sta nam zopet deklamovala o svojej ljubezni za prebivalstvo in deželo. No, o tem se tukaj ne bomo prepirali, vsaka stranka deluje po svojem prepričanju, po svojih načelih. Ali, gospoda moja, naše stališče Vam je bilo že davno napovedano in načrtano in to naše stališče sem jaz tudi popolnoma jasno in točno označil v seji dne 22. septembra, ko sem rekel: Dokler ni osigurana volilna reforma in sicer pravična volilna reforma, kakoršno ljudstvo zahteva (Zivahno odobravanje na levi, ploskanje in „Živijo“-klici na galeriji. — Lebhafter Beifall links, Händeklatschen und

„Živijo“—Rufe auf der Gallerie), toliko časa, dokler ne dobimo te volilne reforme, toliko časa ne pridemo do normalnega delovanja deželnega zbora. Gospoda moja, Vi ste to stališče tudi akceptirali, ko ste glasovali za najnost mojega predloga, iz današnje Vaše izjave pa vidimo, da je to samo ena frivolna komedija bila (Burno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji. — Stürmischer Beifall links und auf der Gallerie) in nič drugega in da Vam ni bilo resno za volilno reformo (Ploskanje na levi in na galeriji se nadaljuje; nemir in nasprotovanje v središču. — Anhaltendes Händeklatschen links und auf der Gallerie, Unruhe und Widerspruch im Centrum. — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Za razpravo!“ „Ja, gospod deželni glavar, rekel je: „frivolna komedija!“ Kdo bo to požiral!“ — Poslanec Pirc: — Abgeordneter Pirc: „Ali imamo kakega deželnega glavarja ali ne?“ — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Sami si bomo pomagali! Vsaj se ne bojimo dr. Šusteršiča, sami si bomo iskali pravico!“ — Le pojte je iskat (veselost na levi — Heiterkeit links).

Deželni glavar

(Zvoni. — Die Glocke schwingend:)

Prosim! Jaz smatram to kot popolnoma nedopustno, da se celi stranki očita frivolna komedija. Kaj takega se absolutno ne sme očitati nobeni stranki in zato moram gospoda govornika k redu klicati.

Poslanec dr. Šusteršič

(Nadaljuje: — fortfahrend:)

Torej, gospoda moja, iz tega vidimo, da Vam to ni bilo resno, ko ste glasovali za najnost predloga glede volilne reforme (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Za razpravo!“) in Vaš namen je edino le ta, da bi Vi zaprečili volilno reformo, katero dežela zahteva. Ali, gospoda, na ta lim Vam ne bomo šli (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Mi pa na Vašega ne!“) in sprejmite to izjavo — mi nismo imeli prilike dolge izjave sestavljati, kakor ste jih Vi čitali, nam te tudi treba ni, ker je naše stališče popolnoma jasno: Najnужnejša zadeva v celi deželi je volilna reforma (Burno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji. — Stürmischer Beifall links und auf der Gallerie) in ta najnужnejša zadeva se mora najprej rešiti, drugače pa naj gre deželni zbor domov. To je naše stališče in, gospoda moja, s tega stališča, kakor ga Vi zavzimate v svojih izjavah, se ne boste obranili odgovornosti, ki pade na Vas, ako glasujete proti najnosti naših predlogov. Gospoda moja, najni predlogi so dopustni po opravljenem redu in odločilno je samo edino to, ali je kaka stvar v resnici najna, ali ne (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vsaj to je ravno!“), samo to ima biti merodajno, in jaz mislim, da ta zadeva, katero je sprožil častiti gospod poslanec Arko, je silno najna in silno najna osobito tudi po nazorih častite na-

predne stranke, ki vedno in pri vsaki priliki podvarja, kako najna je, da se učiteljstvu gmotno stanje zboljša (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links). Gospoda moja, tukaj se gre za učiteljstvo c. kr. rudarske ljudske šole v Idriji, za učiteljstvo, ki je gmotno na slabšem, kakor deželno učiteljstvo po zadnji regulaciji plač, in torej je zadeva najna in tem lažje se glasuje za najnost, ako se pomisli, da to deželo nič ne stane, ker se gre samo za to, da se vlada pozivlje, da iz sredstev države, ker zajema iz Idrije tako bogate dohodke, tem revnim učiteljem zboljša gmotni položaj.

Seveda, gospoda moja, meni je vsa stvar popolnoma jasna in dobro razumevna. Vi pridete iz velike zadrege ven s to izjavo (Poslanec dr. Tavčar: „Prav nič! Se tudi volitev ne bojimo. To se Vam sanja!“), iz prav velike zadrege, Vam so nekateri najni predlogi jako malo všeč, težaven je položaj (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Prav čisto nič težaven!“) v Vašem razmerju na eno ali na drugo plat in zato Vam je silno všeč, da ste po dolgem premišljevanju skuhalo to izjavo (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ja, ja!“), da načeloma glasujete proti najnosti vsakega predloga. To stališče Vam ne bo čisto nič koristilo, nikari ne mislite, da nas bodete utrudili, da bodete ljudstvo utrudili. Verjemite mi in prepričani bodite, da je ljudstvo dobro vedelo, kaj stori, ko je pred enim letom prišlo za bojno orožje za volilno pravico, in da se bo ta boj toliko časa nadaljeval, dokler bo dovedel do zmage. Le brez skrbi bodite! (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Za ljudstvo!“ — Veselost v središču; burno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji. — Heiterkeit im Centrum; stürmischer Beifall und Händeklatschen links und auf der Gallerie.)

Deželni glavar:

Besedo ima gospod poslanec dr. Schaffer.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich habe mich zum Worte gemeldet, um gegenüber den Ausführungen des unmittelbaren Herrn Vorredners eine ganz kurze Bemerkung vorzubringen, dahin: daß ich konstatire, daß seitens dieses hohen Hauses und speciell meiner Partei in die Verhandlungen über die Wahlreformfrage tatsächlich bereits eingetreten wurde.

Ich glaube, diese Tatsache allein schon widerlegt vollständig die Behauptung des geehrten unmittelbaren Herrn Vorredners, daß es uns bei der Abstimmung über die Dringlichkeit des Wahlreformantrages nicht ernst um die Sache gewesen sei. Die Tatsache allein genügt vollkommen und ich kann daher nur damit schließen, daß wir diese Zumutung auf das energichste zurückweisen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Mi smo v zadnji seji stavili predlog, naj bi se o prošnji „Slovenskega učiteljskega društva“ za zboljšanje gmotnega stanja ljudsko-

šolskega učiteljstva kar najhitreje razpravljalo in da naj bi se pozval finančni odsek, da to prošnjo takoj vzame v pretres. Nikdo, gospoda moja, ne more trditi, da bi učiteljstvu ne bilo potreba, da se mu zboljšajo njegove gmotne razmere. Naglašalo se je to na shodu učiteljev, ki je bil lansko leto ob Veliki noči v Ljubljani, in kjer so se vse stranke, kolikor jih je med učitelji, zjedinile soglasno v glasni klic po zboljšanju gmotnega stanja učiteljskega stanu.

Gospoda moja, nam je gotovo bilo resno z našim predlogom; a vendar ga nismo stavili kot nujni predlog, ampak kot samostalni predlog, ker vemo, da taka stvar potrebuje veliko posvetovanja in da se ne dá čez kolena prelomiti, ampak, da je potreba, da se resno premisli, predno pride končno zbornica res do tega, da se vstreže željam ljudskega učiteljstva. Mi smo pa danes slišali iz ust gospoda voditelja katoliško-narodne stranke, da se nas je pozivljalo, glasovati za stvar, katera deželo ničesar ne stane. Iz teh besed, „da nas to nič ne stane“, naravnost sklepam, da bodo ljudskošolski učitelji, ako bi se imeli zanašati na voditelja katoliško-narodne stranke, gospoda dr. Šusteršiča, imeli dolgo in dolgo čakati, da se jim zboljša njihovo gmotno stanje.

To samo je bilo, kar sem jaz danes želel konstatovati in kar smo odločno čuli iz besed gospoda poslanca dr. Šusteršiča. Ubogi ljudskošolski učitelji v deželi kranjski! (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Idrijski imajo še manj!“)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede o nujnosti?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki so za nujnost predloga gospoda poslanca Mihaela Arko, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Nujnost je odklonjena.

Danes ob 3. uri popoldne ima finančni odsek sejo, da se bodo referati razdelili, kar naznanjam častitim članom finančnega odseka, zato ne bomo dalje obravnavali. Sklepam sejo.

Prihodnja seja je v petek ob 10. uri dopoldne.

Abgeordneter Luckmann:

Ich bitte ums Wort, Herr Landeshauptmann!

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Nachdem wir noch gegen 25 Dringlichkeitsanträge zu überstehen haben und es kaum zu erwarten ist, daß diese so schnell erledigt werden, nachdem es ferner von höchster Dringlichkeit ist, daß wir einmal zur Beratung über den Landesfond kommen, da wir schon zwei Jahre kein Präliminare haben und auch der Rechnungs-

abschluß pro 1901 noch nicht erledigt ist, so glaube ich, müssen wir mit allem Fleiße arbeiten, um die Dringlichkeitsanträge, welche uns den Weg zur Arbeit verrammeln, so schnell als möglich abzutun. Deshalb erlaube ich mir, den Antrag zu stellen, daß von nun ab der Landtag täglich Sitzungen abhält, bis diese Dringlichkeitsanträge erledigt sind.

Ich beantrage also, daß die nächste Sitzung gleich morgen um 10 Uhr Vormittag und daß dann weiter jeden Tag eine Sitzung stattfindet, bis alle Dringlichkeitsanträge erledigt sind. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Prosim, jaz sem napovedal sejo finančnega odseka za danes popoldne, in gospod načelnik ustavnega odseka je ravnokar naznanil za jutri ob 10. uri dopoldne sejo ustavnega odseka. Ostanem torej pri tem, da je prihodnja seja v petek, da bodo odseki mogli delati.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ich bitte den Antrag des Herrn Abgeordneten Luckmann zur Abstimmung zu bringen!

Landeshauptmann:

Ich bitte! Das Recht, die Sitzungen anzuberaumen und zu schließen, habe ich gemäß § 33. der Landesordnung, sowie der §§. 2. und 16. der Geschäftsordnung.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Aber wenn ein Gegenantrag vorliegt, so muß darüber abgestimmt werden. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „O nein!“)

Poslanec dr. Ferjančič:

Da ima gospod deželni glavar in vsak predsednik vsakega parlamenta določiti dan in uro sej, to je jasno in samo ob sebi umevno, ampak le tedaj, ako zbornica ni drugega mnenja. Vsak predsednik povpraša v slučaju, kadar naznani sejo: ali je proti dnevu in uri kaj opomniti, in dostikrat se potem predlaga: Ne ta dan, kakor se je naznanil, predsednik, ampak kak drugi dan naj bo seja, in potem zbornica o tem sklepa.

Mi torej z vso odločnostjo zahtevamo, da se ta predlog dá na glasovanje, mi smo hoteli jutri sejo, in gospod deželni glavar nima nič drugega storiti, kakor da dá ta predlog na glasovanje. (Pritrjevanje v središču in na desni. — Zustimmung im Centrum und rechts.)

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Jaz se le čudim nazorom gospoda poslanca barona Schwegla in neposrednjega gospoda predgovornika. Neposrednji moj gospod predgovornik ima v glavi le opravilnik državnega zbora, kakor se pa vidi, ni še do danes prečital opravilnika deželnega zbora in niti deželnega reda. Kajti, gospoda moja, v § 2. opravilnika deželnega zbora stoji: „Seje deželni glavar ustanavlja, začenja in sklepa“ in pri tem je citiran § 33. deželnega reda, torej deželne ustave in ta § 33. deželne ustave določi čisto natančno isto. Torej je popolnoma jasno, da po opravilniku deželnega zbora in po deželnemu redu ima izključno samo deželni glavar kot predsednik deželnega zbora določati seje in jih zaključevati, in nihče nima pravice, v tem mu kaj ugovarjati. (Poslanec dr. Ferjančič: — Abgeordneter Dr. Ferjančič: „Mi lahko vsak hip kaj predlagamo!“) Da imam jaz prav (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vsaj imate zmirom prav proti članu narodno-napredne stranke!“), to pojasnuje tudi § 16. opravilnika, odnosno najvišja odločba Njega Veličanstva z dne 12. marca 1864

Po § 16. našega opravilnika namreč „deželni glavar določi sklepoma vsake seje dan in uro prihodnje seje“ in potem sledi sledeči stavek: — le do konca poslušajte — „on določi v sporazumu z deželnim zborom sejni dnevni red“. Vsled tega passusa opravilnika je pa izšla Najvišja naredba cesarska z dne 12. marca 1864 in ta Najvišja naredba veli, da besede „v sporazumu z deželnim zborom“, da te besede ne smejo kratiti deželnemu glavarju po ustavi mu pristojajočo pravico, samostalno določiti dnevni red, in ako se v tem ne doseže sporazumljenje, potem se tej pravici na noben način ne sme prejudicirati. Ta pravica je namreč utemeljena v deželnem redu, v deželni ustavi, in zaradi tega opravilnik niti kratiti ne more deželnemu glavarju te pravice. Torej stvar

je taka, da je popolnoma nepotrebno, o tem debatirati, kajti ustavna pravica deželnega glavarja je, sejo zaključiti in določiti dnevni r. d.

Deželni glavar:

Omenjam le še, da sem nekaterim gospodom večine deželnega zbora že prej povedal, da bo seja v petek, in gospodje so bili s tem zadovoljni. Pri tem me je vodila ta misel, da se odsekom mora dati prilika za delo, če hočejo delati (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kakošno delo vsaj ga nič ni!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Poglejte cel kup peticij na moji mizi!“)

Torej sklenem zdaj sejo in ponovljeno naznanjam, da ima finančni odsek sejo danes popoldne ob 3 uri, ustavni odsek pa jutri dopoldne ob 10. uri.

Poslanec dr. Ferjančič:

Kaj bo pa delal? Vsaj nima nič posla!

Deželni glavar:

Gospod načelnik ga je sklical (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Ali ni volilna reforma nič?“)

Torej ostane pri tem. (Velik nemir v središču in na desni. — Große Unruhe im Centrum und rechts. — Poslanec ekszellenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel: „Ich protestire gegen diesen Vorgang!“ — Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Mi protestiramo! Naša potrepljivost je že pri kraju!“) Jaz sem dolžan braniti zakonite pravice deželnega glavarja, ne samo za svojo osebo, ampak tudi za naslednike. (Nasprotovanje in medkljici v središču in na desni; burno odobravanje in ploskanje na levi. — Widerspruch und Zwischenrufe im Centrum und rechts; stürmischer Beifall und Händeklatschen links. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Dobro, dobro! Ne boste ga strmoglavili, ne!“)

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri popoldne. — Schluß der Sitzung um 2 Uhr Nachmittag.

